

Do Česka přijela na pozvání pražského Institutu Cervantes, aby tady vedla literární seminář – a také představila český překlad své knihy *At* na mě prší život. Lze přitom říct, že tohle přání se jí už splnilo vrchovatě – Nuria Amat.

MARKÉTA PILÁTOVÁ

LN Vaše knihy jsou často jakýmsi poetickými meditacemi, kritickými výpravami za literárními vzory či hovory s dávno zapomenutými knižkami. Je vůbec možné ještě dnes něco takového číst? Je to čím dál těžší, jistě. V době kdy si lidé mohou stahovat deset filmů denně, poslechnout si jakoukoli hudbu, všechno si přečíst na internetu, jsme my, kteří literaturu myslíme vážně, skutečnými dinosaury na vymření. Máte pravdu. Je ale možné takové knihy číst, jen je to těžké a potřebujete na to čas, jistě usebrání, naladění.

LN Co podle vás do této situace přinese nástup elektronických knih?

Možná něco změnit. Já sama je vnímám jako naději. Mám Ipad, vozím ho všude s sebou a kupuju si knihy na Amazonu. Je to opravdu pohodlné, už jenom proto, že špatně vidím a na Ipadu si můžu zvětšit písmo, jak potřebuju. Ale hlavní věc je, že publikovat nějakou knihu elektronicky začne být velmi snadné a levné. Takže z toho nikdo nakonec nebude mít žádné peníze. Vrátime se tedy do doby, kdy se psalo skutečně kvůli psaní samotnému a psát opravdové knihy budou jen ti, kterým půjde skutečně o literaturu. Jakoby se už teď vracela šedesátá léta, kdy se třeba v hispánském kulturním okruhu platily opravdu směšné honoráře, třeba i takovému Gabrielu Garcíovi Márquezovi.

Taky si myslím, že nastoupí hybridní literatura – ta, ve které se budou míchat výtvarné umění, fotografie, zvuk, video, ilustrace – prostě žánry, které právě elektronické knihy umožňují.

LN Vy sama ale od počátku píšete spíš došti náročnou prózu. Jak na to reaguje kritika a čtenáři?

Vždycky jsem stála někde na okraji. Ne že bych psala do šuplíku, moje knihy vycházely v dobrých nakladatelstvích, ale nikdo o nich dlouho moc nepsal – jako by neexistovali. Kritici mi říkali: „No jo, když ty jsi spíš spisovatelka pro spisovatele“...

LN A jste?

Možná se to tak dá říct, ale já jsem prostě vždycky vedla dost literární život – studovala jsem knihovnictví, učila na univerzitě, v Berlíně jsem prožívala vztah se Samuelem Beckettem – takže mi přišlo normální psát literaturu o literatuře. A spolklá jsem i to, že mě skoro všichni ignorují.

LN Co se muselo stát, aby se to změnilo – teď jste čerstvou držitelkou prestižní literární katalánské ceny Ramóna Llulla, vychází s vámi rozhovory ve velkých evropských denících a máte šňůru autorových čtení prakticky po celém světě...

... ano, trvalo to ale téměř dvacet let! Za tu změnu vděčím především latinskoamerickým spisovatelům, kteří si mě všimli a začali o mých knihách psát.

LN Proč si myslíte, že k tomu došlo?

Myslím, že právě proto, že jsem psala úplně jiným stylem, než bylo obvyklé. A možná i proto, že píšu vlastně ve dvou jazycích – španělsky i katalánsky. Katalánština je pro mě řeč, kterou jsem mluvila se svou maminkou. Ta mi ale umřela už když jsem byla malá. Moje španělština je proto zvláštní, trochu jiná, ovlivněná právě tímhle prožitkem. A právě tenhle lehký podtón, odklonění od normy Latinoameričan velmi dobře vnímají. Už proto, že taky jejich španělština – mexická, kolumbijská, nebo venezuelská – jsou podobným způsobem vykořeněné. Víte, když máte v hlavě dva jazyky, je to jako byste vlastně neměla žádný – a musíte si vytvořit svůj vlastní, originální.

LN Vy jste tedy nejdříve začala psát španělsky, ale teď jste dostala cenu za knihu *Láska a válka* napsanou v katalánštině...

Už kdysi před lety jsem napsala divadelní hru, ve které postavy mluvily oběma jazyky. Prostě proto, že to nejlépe odráželo atmosféru tehdejší Barcelony. A to samé se mi teď stalo v té knize. Je to román z období španělské občanské války a zachycuje příběh Ramóna Mercadera, který zavraždil Trockého. Když jsem začala psát, vypravila jsem se do Mexika, kde se to všechno odehrálo, procházela jsem nejruznější archivy a snažila se zjistit co nejvíce. Na třinácté straně rezeprávaného románu jsem ale zjistila, že moje postavy, hlavně tedy Ramón Mercader, mluví katalánsky. Tak jsem se rozhodla, že knihu napíšu v katalánštině celou.

FOTO LN – VIKTOR CHLAD

Spisovatelé jsou dnes něco jako dinosaury

S katalánskou spisovatelkou Nurií Amat o tom jak její příbuzný zabil Trockého, o tom, co jí přinesl vztah s Beckettem a o tom, jak se pro ni psaní stalo zrcadlem

LN Ten román se hodně vymyká vaší dosavadní tvorbě, proč jste napsala právě příběh o vrahoví Trockého?

Víte on byl Ramón Mercader můj vzdálený příbuzný, jenže o tom, že zavraždil v Mexiku Trockého, se u nás samozřejmě v době fašistické diktatury moc nemluvalo. Bylo to tabu. Přesto jsme měli doma jeho fotografii a já byla obdivována zvědavá, jak to tenkrát vlastně bylo, co ho přimělo k takovému činu.

Ale šlo mi i o tom popsat život v tehdejší tradiční katalánské rodině. Víte, v každé žili nějaký ten zarputý levičák i zuřivý pravíček zároveň. Jméno a krev sdíleli komunisti, řádový anarchista, aktivní odborář, někdo třeba velmi konzervativní kněz... Ano, tak radikální názorová různorodost byla tehdy v těch rodinách běžná. Právě proto jsem se rozhodla popsat historii zakázané lásky ze dvou táborů – fašistického a republikánského i schopnost lidí milovat se navzdory válečným útrapám a hlubokým názorovým rozdílnám.

LN Kromě knih píšete také angažované texty, reportáže i esaje. Proč?

Žijeme v době, v níž vládne banalita. A myslím, že i my spisovatelé bychom se proti téhle banalitě měli ohrazovat. A taky si bojovat. Třeba tím, že napíšeme dobrou reportáž, podáme o něčem důležitém zprávu... Pro mě spisovatel, který nemá na realitu a společnost, v níž žije, nějaký názor, není žádným spisovatelem. Takový člověk

nemůže ani ve své vlastní literatuře vytvořit nic zajímavého, nic co stojí za čtení.

LN Kritici vás někdy srovnávají s Marguerite Durasovou, vy sama jste přeložila verše Emily Dickinsonové, obdivujete Virginii Woolfovou... Myslíte si, že existuje něco jako ženská literatura?

Myslím, že ne, že existuje především dobrá a špatná literatura. Na druhé straně máno dojem, že ženy píší mnohem odvážněji o citech. Častěji a riskantněji ve svých knihách odhalují své vlastní emoce. Je ale pravda, že dnes to už začíná být i u mužských autorů. Nicméně mám do-

jem, že spisovatelky s emocionální intimitou genclí nakládají mnohem zajímavěji.

LN Co psaní znamená konkrétně pro vás?

Na tuhle otázku odpovídám různě v různých obdobích života. Když jsem byla mladší, byl to především obranný prostředek proti životu samotnému, proti tomu jak těžké jsem měla dětství, proti různým nespravedlnostem. Mohla jsem o tom všem psát a to mi pomáhalo. Dnes je pro mě psaní především zrcadlem, které sama nastavuju svému životu – a vidím díky tomu život mnohem snesitelněji.

LN Vaše knihy vyšly v mnoha jazycích, pomáhá vám fakt, že sama také překládáte, porozumět si s překladateli vašich knih?

Pro mě je v případech, kdy nerozumím jazyku, do něhož se moje knihy překládají, samozřejmě obtížné posoudit jak kvalitně ta práce je udělaná. Nicméně je pro mě důležité, abych se svými překladateli nějak souzněla a to se snadno pozná, že vám někdo sedí, nebo nesedí. A pak je tady jedna zásadně důležitá věc. Nejen, že sama překládám texty z cizího jazyka do španělštiny, ale také když píšu, cítím se jako překladatelka. Překládám svým budoucím čtenářům něco, co se děje v mé hlavě. Snažím se jim to nějak srozumitelně a co nejvěrněji přetlumočit. Čili skutečně chápu, jak těžké je překládat...

Omámená dcera slov

Do experimentů s formou, jazykem a myšlenkovými postupy v hispánské literatuře používají spíše muži. Ženské autorky si mnohem více všímají vztahů, než aby se znepokojovaly jazykovou a formální hrou a snažily se o vznik světybýného díla. Nuria Amat je v tomto ohledu velkou výjimkou. Nejen, že píše svá díla někdy v katalánštině a někdy ve španělštině, případně oba jazyky kombinuje, ale snaží se především říci něco nového na poli literární formy a jazykového hledání. „Jen to, co se dá napsat, je hodné toho, aby bylo prožito,“ myslí si původním povoláním vysokoškolská učitelka moderních knihovnických teorií a „dcera slov“ – jak sama sebe s oblibou nazývá.

Knihy *At* na mě prší život, její český překlad Nuria Amat během své nedávné pražské návštěvy představila, připomíná ze všeho nejvíce deník. Není ovšem složena z jednotlivých dnů, ale z dějství. A nedá se příliš určit, zda se jedná o příběh, esej, ironické glosy, nebo sbírku melancholických aforismů. Poezie, próza, možná i kousky divadelní hry – vše je zde zastoupeno a prolíná se v překvapivě kompaktním rytmu.

Spisovatelka, která píše již téměř dvacet let, se dostala na výsluní zájmu až poměrně nedávno – a vlastně zejména proto, že si její těžce zaskatulkované knihy všimli spisovatelé jako Carlos Fuentes, Gabriel García Márquez nebo nobelista Mario Vargas Llosa. Ti oceňují zejména její „vyhnanství jazyka“. Tedy to, jak katalánština ovlivňuje její španělštinu a naopak. A cení si i její umělecké neústupnosti, díky níž neděje ve svých knihách kompromisy a zásadně nemyslí na čtenáře. Ji samotnou „knihy omamují“, pomáhají jí žít. Psaní pak pro ni není jen terapií, ale také prostředkem, jak něco říci k současnému stavu světa a literatury.

Nuria Amat je tím typem angažované autorky, která nezůstává jen u knih, ale píše také esaje o dílech anglosaských autorů a nevyhýbá se ani reportážím. V té dosud neznámější zmapovala působení drogových mafii v Kolumbii (tomuto tématu pak loni věnovala i román *Queen Cocaine*, který v češtině vyšel pod titulem *Královna Ameriky*). Snad i proto jí kritika přirovnává k podobně těžce zařaditelné a zároveň úspěšné francouzské prozaičce Marguerite Duras nebo k Virginii Woolfové.

„Náš život závisí na roli, kterou nám přisoudilo bludištné vzpomínky,“ píše Nuria Amat v knize *At* na mě prší život – a sama tuto větu potvrzuje i tím, že ve svých prózách často vedle postav typu Franze Kafky či Samuela Becketta exponuje až freudovským způsobem také svou předčasně zemřelou matku (s jejíž smrtí se celý život snaží vyrovnávat) i otce (politicky angažovaného intelektuála, přísného a nedostatečně milujícího muže).

Knihy *At* na mě prší život může být považována také za svěraznou rodinnou kroniku, v níž je vztah s dcerou či milencem nebo manželem stejně důležitý jako vztah ke knihám a svým spisovatelům. „Vyprávět znamená kupčit s pravdou. Může se stát, že příběhy mají pravdivější rozměr než to, co říkáme,“ píše Nuria Amat, pro ni jsou námětem zejména vjemy a silné emoce, jež se ve svém psaní snaží zpracovávat podobně, jako je kategorizují mozek a podvědomí. Dělá to ovšem natolik poetickým a zároveň britickým způsobem, že si zaslouží čtenářský zájem. A to dokonce i když sama ví, že „každý umělec je tajně zamilován do nezdravů“.

At na mě prší život

Nuria Amat
V překladu Marie Jungmannové
vydalo nakladatelství Odeon,
Praha 2008, 268 stran.

